

Työeläkelaitoksille

ALAIKÄRAJA JA HARKINNANVARAINEN PALKKA

Työntekijöiden alaikäraja koskeva säännös lisättiin TEL:n 1 §:ään 1.1.1989 voimaan tulleella muutoksella. Sama muutos tehtiin myös LEL 1 §:ään ja TaEL 1 §:ään.

Samassa yhteydessä laajennettiin TEL 7 §:n 2 momentin mukaista eläkkeen perusteena olevan palkan harkinnanvaraista tarkistamista koskemaan myös muita työsuhteita kuin työntekijän viimeistä työsuhdetta. Poikkeussäännöksen soveltamiskäytännön ohjaamiseksi täsmennettiin myös säännöksen soveltamisen edellytyksiä.

Edellä mainitut lait on lähetetty eläkelaitoksille yleiskirjeen A 30/88 liitteenä ja hallituksen esitys mainituiksi laeiksi yleiskirjeen A 14/88 liitteenä.

Lainmuutoksen yhteydessä ei muutettu aikaisemmassa säännöksessä ollutta poikkeuksellisen syyn ja vakiintuneen ansiotason käsitteiden sisältöä. Eläketurvakeskus on antanut ohjeita eläkepalkan harkinnanvaraisesta tarkistamisesta yleiskirjeissä 19/66 ja 5/83. Jos eläketapahtuma on sattunut ennen 1.1.1989, näitä ohjeita noudatetaan edelleen. Jos eläketapahtuma on sattunut edellä mainitun ajankohdan jälkeen, noudatetaan myös tämän yleiskirjeen ohjeita, jotka täydentävät edellä mainittuja ohjeita lainmuutoksen aiheuttamalla muutoksilla.

1
Alaikäraja

Alunperin TEL ja LEL koskivat vain 18 vuotta täytäneitä työntekijöitä. Säännökset alaikärajasta poistettiin kuitenkin 1.7.1971 lukien. Käytännössä kovin nuoria henkilöitä ei juuri ole vakuutettu TEL:n ja LEL:n mukaan, mutta TaEL:n piiriin kuuluvilla aloilla työskentelee melko paljon varsin

nuoria henkilöitä erilaisissa lyhytaikaisissa esiintymistehtävissä.

Työnantaja on 1.1.1989 voimaan tulevan TEL:n muutoksen perusteella velvollinen järjestämään ja kustantamaan TEL:n mukaiset vähimmäisehdot täyttävän eläketurvan jokaiselle työntekijälleen, jonka työsuhde on sen vuoden jälkeen, jona hän on täyttänyt 13 vuotta, jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään kuukauden. Vastaavat alaikärajaa koskevat muutokset tehtiin myös LEL:iin ja TaEL:iin.

Lainmuutoksen johdosta yksityisen työnantajan palveluksessa olevien työntekijöiden vakuuttamisvelvollisuus koskee siis 14 vuoden iän täyttämisenä TEL:n, LEL:n tai TaEL:n piiriin kuuluvissa työsuhteissa toimivia henkilöitä. Alaikäraja on määritelty samoin kuin nuorten työntekijäin suojelusta annetussa laissa.

Lain voimaantulovuonna 1989 täyttävät 14 vuotta vuonna 1975 syntyneet. Jos vuoden 1975 jälkeen syntynyt nuori on lain voimaantullessa työsuhteessa, vakuuttamisvelvollisuus päättyy 31.12.1988.

2

Harkinnanvarainen palkka

Lainmuutoksen jälkeen TEL 7 §:n 2 momentin sanamuoto on seuraava:

Jos työntekijän tai edunsaajan ilmoituksen johdosta tulee selvitettyksi, että eläkkeen perusteena oleva palkka on työntekijän tai edunsaajan tämän lain alaisessa työsuhteessa jonkin enintään kymmenen vuotta ennen eläketapahtumaa ilmaantuneen poikkeuksellisen syyn vuoksi alempi kuin hänen 9 §:n mukaisesti tarkistettu palkkansa samassa työsuhteessa ennen tällaisen syyn ilmaantumista niin pitkänä aikana, että suurempaa palkkaa voitiin pitää vakiintuneena ja, jos tällä seikalla on merkittävä vaikutus eläketurvaan, pidetään eläkkeen perusteena olevana palkkana sanotussa työsuhteessa sitä keskimääräistä työansiota, joka hänellä olisi ollut, jollei mainittua syytä olisi esiintynyt. Mitä edellä tässä momentissa on säädetty, noudatetaan myös sanottua aikaisemmin ilmaantuneesta poikkeuksellisesta syystä aiheutuneen ansiotason muutoksen johdosta, jos työntekijä tai edunsaaja esittää siitä riittäväksi katsottavan selvityksen. Jos tulee selvitettyksi, että eläkkeen perusteena oleva palkka poikkeuksellisesta

Lakiosasto

16.2.1989

syystä on vastaavalla tavalla korkeampi kuin edellä tarkoitettu vakiintunut työansio, voidaan eläkkeen perusteena olevaa palkkaa samalla tavoin alentaa. Sen estämättä, mitä 2 §:n 3 ja 4 momentissa on säädetty työsuhteen päättymisestä työajassa tapahtuneen muutoksen johdosta, katsotaan sanotun työsuhteen jatkuneen yhdenjakoisesti tätä momenttia sovellettaessa. Sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä tämän momentin soveltamisesta.

Lainmuutoksen johdosta voidaan myös päättyneiden työsuhteiden eläkepalkkaa tarkistaa silloinkin, kun eläkkeen perusteena oleva palkka on poikkeuksellisesta syystä vakiintunutta ansiota korkeampi. Tältä osin noudatetaan yleiskirjeen 5/83 ohjeita. Seuraavassa on eläkepalkan tarkistamista käsitelty niissä tilanteissa, joissa eläkepalkka on alentunut.

2.1

Selvittämisvelvollisuus

Eläkepalkan harkinnanvaraisessa tarkistamisessa on laissa eroteltu kaksi tilannetta asian selvittämisvelvollisuuden suhteen. Selvittämisvelvollisuus on erilainen riippuen siitä, onko poikkeuksellinen syy ilmaantunut kymmenen vuotta ennen eläketapahtumaa vai jo sitä aikaisemmin.

Poikkeuksellinen syy alle kymmenen vuotta ennen eläketapahtumaa

Jos poikkeuksellinen syy on ilmaantunut enintään kymmenen vuotta ennen eläketapahtumaa, menettely on sama kuin ennenkin. Työntekijän tai edunsaajan esimerkiksi eläkehakemuslomakkeessa olevan ilmoituksen perusteella eläkelaitos selvittää säännöksen soveltamisen mahdollisuuden. Nimenomaisen säännöksen puuttumisesta huolimatta eläkelaitokset soveltavat oma-aloitteisesti poikkeussäännöstä, jos eläkelaitos eläkehakemusasiakirjoista (esim. työnantajan ilmoitukset, lääkärinlausunnot, rekisteriote) havaitsee, että edellytykset siihen ovat olemassa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun rekisteriotteella näkyy työttömyyspäiviä samoille vuosille, jotka ovat vapaakirjan eläkepalkan perusteena.

Poikkeuksellinen syy yli kymmenen vuotta ennen eläketapahtumaa

Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen on mahdollista myös silloin, kun ansiotasoa on alentunut yli kymmenen vuotta ennen eläketapahtumaa sattuneesta poikkeuksellisesta syystä. Tällöin

Lakiosasto

16.2.1989

kuitenkin edellytytetään, että työntekijä tai edunsaaja viimekädessä itse esittää riittäväksi katsottavan luotettavan selvityksen poikkeuksellisesta syyistä. Tämän jälkeen eläkelaitos selvittää, täyttyvätkö muut harkinnanvaraisen palkan soveltamisen edellytykset.

2.2

Tekninen katkaisu ja harkinnanvarainen palkka

Jos harkinnanvaraista palkkaa koskeva säännös tulee sovellettavaksi työsuhteeseen, jossa on tehty tekninen katkaisu, työsuhteen katsotaan yleiskirjeessä 4/85 kerrotuin edellytyksin jatkuneen yhdenjaksoisena.

2.3

Selvitysten hankkiminen

Poikkeussäännöksen soveltamisen sekä vapaakirjoihin että viimeiseen työsuhteeseen ratkaisee viimeinen eläkelaitos eläkehakemuksen ratkaisemisen yhteydessä. Vapaakirjan muodostamisen yhteydessä säännöstä ei sovelleta.

Päätöksen antava eläkelaitos pyytää vapaakirjan vakuuttaneelta eläkelaitokselta tarvittavat selvitykset, ellei eläkelaitosten kesken toisin sovita.

Kun hakija ilmoittaa ansiotason alenemisesta esimerkiksi äitiysloman, sairausloman tai lomautuksen johdosta, viimeinen eläkelaitos hankkii tiedot maksetuista sairaus-, äitiys- tai työttömyyspäivärahoista.

Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistoissa on päivärahapäätökset vuodesta 1964 alkaen.

Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriotteella on ansioon suhteutettujen päivärahapäivien vuosittainen lukumäärä vuodesta 1967 alkaen. Eräät työttömyyskassat ovat säilyttäneet tiedot ansioon suhteutettua päivärahaa saaneiden päivärahapäivien (ja aikaisemman lain mukaisten avustuspäivien) lukumäärästä aina vuodesta 1972 alkaen. Mitään säännöstä tietojen säilyttämisestä ei ole, joten säilytysajat vaihtelevat eri kassoissa.

Työvoimatoimiston työttömyysturvaosasto säilyttää tiedot maksetuista työttömyyskorvauksista 10 vuotta. Kansaneläkelaitoksessa on tiedot peruspäivärahan saajista vuodesta 1985 alkaen.

Lakiosasto

16.2.1989

2.4

Merkittävä vaikutus eläketurvaan

Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen edellyttää myös, että ansiotason muutoksella on merkittävä vaikutus työntekijän eläketurvaan. Soveltamiskäytännön ohjaamiseksi on lainmuutoksen hallituksen esityksen perusteluissa määritelty, milloin poikkeussäännöksen soveltamista vaativa muutos on merkittävä.

Poikkeussäännöksen soveltamista vaativan muutoksen on katsottava olevan merkittävä vasta silloin, kun muutoksen alentava vaikutus työntekijän kokonaistyöeläketurvaan on ainakin 7,5 prosenttia.

2.5

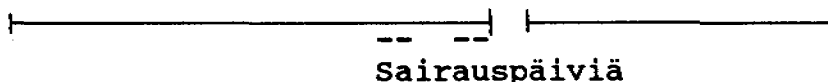
Menettely 7 §:n 2 momentin säännöksen soveltamista tutkittaessa

Normaalin eläkepalkan laskusäännön mukaan neljästä viimeisestä vuodesta valitaan kaksi ansiotasoltaan keskimmäistä vuotta. Sen vuoksi 7 §:n 2 momentin säännöksen soveltaminen ei yleensä oikeuta eläkepalkan harkinnanvaraista tarkistamista, jos eläkkeenhakijan ansiot ovat alentuneet vain yhden kalenterivuoden aikana. Sovellettaessa 7 §:n 2 momenttia vapaakirjaan, menetellään seuraavasti:

Esimerkki:

Työsuhde 1: 15 v

Työsuhde 2: 7 v

Ensimmäisen työsuhteen eläkepalkan laskennassa huomioon otettavina vuosina on ollut runsaasti sairauspäiviä ja ansiotaso tässä työsuhteessa on ollut tätä ennen vakiintunut. Eläke lasketaan ensin kummastakin työsuhteesta 7 §:n 1 momentin mukaisen eläkepalkan perusteella ja lisätään siihen muut lakisääteiset työeläkkeet. Tämän jälkeen lasketaan eläke kummastakin työsuhteesta soveltaen ensimmäisen työsuhteen eläkepalkkaan 7 §:n 2 momenttia. Eläkkeeseen lisätään muut lakisääteiset työeläkkeet. Näitä kokonaistyöeläkkeitä verrataan keskenään. Jos ansiotason alenemisen vaikutus on vähintään 7,5 prosenttia, sovelletaan vapaakirjaan 7 §:n 2 momenttia.

Lainmuutoksen jälkeen harkinnanvaraista palkkaa koskevaa säännöstä voidaan soveltaa myös useampaan työsuhteeseen samanaikaisesti. Edellytyksenä on,

Lakiosasto

16.2.1989

että kussakin työsuhteessa, johon säännöstä sovelletaan, on ollut vakiintunut ansiotaso, joka on poikkeuksellisen syyn vuoksi alentunut. Tällöin menetellään vastaavasti kuin edellä on kerrottu.

Kun eläkepalkkaan on sovellettu 7 §:n 2 momenttia, eläkepalkkana pidetään harkinnanvaraista palkkaa myös silloin, kun myöhemmin uuden eläketapahtuman johdosta henkilölle myönnetään uusi eläke.

2.6

Harkinnanvarainen palkka ja tulevan ajan palkka alle 6 kuukauden työsuhteesta

Tulevan ajan eläkepalkan laskemista koskevia säännöksiä on muutettu vuoden 1989 alusta voimaan tulleella lailla. Uuden TEL 7 §:n 3 momentin mukaan tulevan ajan palkka lasketaan useampien viimeisten työsuhteiden painotettuna keskiarvona, jos tuleva aika luetaan eläkkeeseen oikeuttavaksi kuutta kuukautta lyhyemmän työsuhteen perusteella.

Säännöksen sanamuodon mukaan tulevan ajan palkka lasketaan näissä tilanteissa 7 §:n 1 momentin mukaisesti määräytyvien palkkojen perusteella. Kun tulevan ajan eläkepalkka siis määräytyy 7 §:n 3 momentin mukaisesti, harkinnanvaraisen palkan säännöstä ei voida soveltaa tulevan ajan eläkepalkkaan, vaikka itse työsuhteista laskettavaan eläkepalkkaan palkkaharkintaa voidaankin soveltaa.

2.7

Voimaantulo

Eläkkeen perusteena olevan palkan harkinnanvaraisen tarkistamisen laajentaminen koskee niitä tapauksia, joissa eläketapahtuma sattuu lain voimaantullessa 1.1.1989 tai sen jälkeen. Poikkeussäännöstä voidaan siis soveltaa myös ennen lain voimaantuloa päättyneisiin työsuhteisiin edellyttäen, että eläketapahtuma sattuu lain voimaantulon jälkeen.

ELÄKETURVAKESKUS

Pentti Koivistoinen
Helena Tapio